

WALERY WRÓBLEWSKI: LEŚNIK – BOHATER POWSTANIA STYCZNIOWEGO

Jarosław Krawczyk

Regionalna Dyrekcja Lasów Państwowych w Białymstoku

W 1863 roku wybuchło w Polsce powstanie. Z Warszawy uciekali poborowi – przeznaczeni do carskiej „branki”. Ukryli się w lasach za Wisłą, w Puszczy Kampińskiej, w lasach serockich i wyszogrodzkich.

Na wieść o wybuchu powstania w Królestwie również na odciętej rosyjską granicą Białostoczczyźnie doszły do głosu patriotyczne nastroje. Nastąpiły aresztowania, a młodzież masowo przedostawała się za granicę do polskich oddziałów powstańczych. Ludność szykowała się do walki. Żołnierzy nie brakowało, naczelników było pod dostatkiem. Czekano na hasło do wystąpienia, choć brakowało broni.

W połowie ubiegłego tysiąclecia okolice dzisiejszej Sokółki pokrywała rozległa Puszcza Grodzieńska. Ciągące się przez wiele kilometrów leśne dobra królewskie wymagały nadzoru i służby. W tym celu władcy Polski tworzyli kwatery, obchody i leśnictwa. Ustanawiali urzędy łowczych, leśniczych i rekrutowali strzelców oraz osoczników. Urzędnicy leśni organizowali polowania, „branie drzewa” i innych pożytków za królewskim pozwoleniem. Z biegiem lat i użytkowania Puszczy tworzył się pewien system, dzisiaj nazywany gospodarką leśną, a wraz z nim rozwijała się sztuka i tradycja łowiecka. Władza rosyjska, która od zawartego w 1807 r. pokoju w Tylży administrowała tymi terenami, zdawała sobie doskonale z tego sprawę, dążąc jednocześnie do wykształcenia własnej, tj. prawomysłnej administracji leśnej. W drugiej połowie XIX wieku urzędy leśne (odpowiedniki nadleśnictw) w powiecie sokólskim były obsadzone przez napływowych Rosjan. Na przykład w leśnictwie

Adres do korespondencji – Corresponding author: Jarosław Krawczyk, Regionalna Dyrekcja Lasów Państwowych w Białymstoku, ul. Lipowa 51, 15-424 Białystok, e-mail: j.krawczyk@bialystok.lasy.gov.pl

sokólskim urząd ten pełnił od 1853 roku Jegor Busz, odznaczony później przez cara medalem za stłumienie powstania w 1863 roku. Wierni carowi rosyjscy urzędnicy potrzebowali do służby w terenie zaufanych pracowników, dlatego też zdecydowano, że w środku Puszczy Grodzieńskiej zostanie założona szkoła leśna mająca kształcić podstawową kadrę do administracyjnej i myśliwskiej służby w rewirach leśnych. Z tej głównie przyczyny na terenie rządowego folwarku Sobaczyńce koło Sokółki powstało w 1856 roku „pisarsko-jegierskie ucziliszczcie”, co w bibliografii tłumaczy się na: administracyjno-strzelecka szkoła leśna. Ówczesną mapę folwarku Sobaczyńce przedstawiono na ryc. 1.

W maju 1857 roku, po ukończeniu petersburskiego Instytutu Leśnictwa, Walery Wróblewski carskim rozkazem został mianowany chorążym w korpusie leśniczym¹. Już po miesiącu skierowano go do Sokółki na stanowisko pomocnika kierownika szkoły leśnej.

Walery Wróblewski, leśnik z wykształcenia, późniejszy bohater powstania styczniowego, jak również generał Komuny Paryskiej, przybywając do Sokółki, miał już określone – rewolucyjne – poglądy, o których wiedzieli tylko nieliczni wtajemniczeni. Był przy tym na tyle dobrym konspiratorem, że jego praca w szkole leśnej w Sokółce zyskała uznanie przełożonych. Dwa lata przed wybuchem powstania awansował na stopień podporucznika, a w styczniu 1862 roku powierzono mu tymczasowo kierowanie szkołą, do chwili mianowania nowego naczelnika. W tym samym roku otrzymał też nagrodę pieniężną jako wyróżnienie za nadzwyczaj pilną służbę. Dokładnie rok później Walery Wróblewski poprowadził ponad setkę ochotników spośród uczniów szkoły leśnej do udziału w powstaniu styczniowym. Istnieje nieformalny przekaz mówiący o tym, że inspektor szkolny Wróblewski pewnego marcowego ranka zwołał do apelu wszystkich uczniów i zakomenderował: „Do lasu!”. W rzeczywistości moment ten poprzedziła kilkuletnia praca konspiracyjna. Oddział Walerego Wróblewskiego uformował się w połowie kwietnia w lasach sokólskich. Jego zasadniczy trzon stanowili słuchacze szkoły leśnej oraz służba leśna. Leśnicy z oddziału Wróblewskiego zyskali sobie niebawem, w toku licznych potyczek z Rosjanami, sławę bohaterskich patriotów polskich.

Łatwo się domyślić, jakie konsekwencje przyniósł ten jawny bunt uczniów i nauczycieli leśnictwa. Po ośmiu latach działalności władze rosyjskie wydały rozkaz kasacji szkoły leśnej w Sokółce i (według niektórych źródeł) przeniesienia jej do Lisičiańska w guberni nowogrodzkiej.

W archiwaliach parafii prawosławnej w Sokółce natrafiłem na bardzo ciekawy dokument, którym jest pisana ręcznie cyrylicą kronika parafialna „zapisana w 1886 r. i prowadzona na bieżąco do 1915 roku”. Fragment kroniki dotyczący szkoły leśnej w Sokółce przedstawia ryc. 2. Jest to oryginalna, autorska opinia prorosyjskiego skryby, która brzmi następująco:

1 Petersburski Instytut Leśnictwa zorganizowano na wzór uczelni wojskowych. Wydział oficerów leśnych tworzył jedną kompanię, wydział inżynierów topografów – drugą. Studenci i absolwenci Instytutu byli umundurowani. Kończąc studia, otrzymywali stopnie oficerskie. Uczelnia należała do najlepszych w Cesarstwie Rosyjskim.

W 1856 roku otwarta została w Sokółce, w nowobudowanym budynku w rządowym folwarku o nazwie Sobaczyńce, zwanym także „Monropo”, szkoła administracyjno-leśna i strzelecka, w celu kształcenia strażników leśnych niższych stopni i organizatorów carskich łowów. Kierownikiem i nauczycielem języka rosyjskiego został w niej protojerej [prałat – przyp. J.K.] Julian Sakowicz [administrator sokólskiej cerkwi – przyp. J.K.]. Okazało się, iż był on jedynym prawosławnym w gronie nauczycielskim. Szkołę zamknięto w 1864 r. wskutek jej nieużyteczności spowodowanej nieprawomyślnością polityczną nauczycieli. Niemożliwym okazało się także zastąpienie zwolnionych wychowawców i wykorzystanie wychowanków, – nie nadawali się nawet do zajmowania niższych stanowisk wobec złego przygotowania. Nauczyciele Polacy bardziej starali się o wpajanie propagandy polskości niż o fachową wiedzę wychowanków. Dyrektor tego zakładu naukowego, Wróblewski, był głównym organizatorem powstanie w guberni grodzieńskiej i dowódcą powstańców. Kilkakrotnie pokonany i rozbity przez wojska rosyjskie, uciekł do Paryża. Dalsze jego losy nie są znane.

Kilkanaście lat po powstaniu styczniowym teren folwarku Sobaczyńce, w tym budynek dawnej szkoły leśnej, Rosjanie zamienili na koszary 63. uglickiego pułku piechoty. Po pierwszej wojnie światowej mieściły się tam koszary wojska polskiego. Ostatecznie istniejące budynki w Sobaczyńcach zostały spalone w lipcu 1944 roku przez wycofujące się z Sokółki oddziały niemieckie. Po wojnie ruiny rozebrano, a na fundamentach zbudowano szkołę, w której młodzież uczy się po dzień dzisiejszy. Współcześnie obszar dawnego folwarku rządowego Sobaczyńce nosi nazwę Osiedle Zielone, ale szkoła obrała za swego patrona Walerego Wróblewskiego: leśnika, powstańca, komunarda.

Powstańcy styczniowi – słabo uzbrojeni, niewyszkoleni ochotnicy, nie byli w stanie sprostać regularnej carskiej armii. Dziesiątkowani w potyczkach, wymykający się obławom, uchodzący przed zdradą, wyłapywani i wieszani jak pospoliccy bandyci nie mieli szans. Pozostały po nich leśne mogiły, którymi opiekują się leśnicy.

LITERATURA

AMELJAŃCZYK K., 2000. *Ziemia Sokóleńska. Cz. II. Szkice źródłowe do dziejów sokólszczyzny (XVII–XIX wiek)*. Sokółka.

BOREJSZA J., 2008. *Patriota bez paszportu*. Neriton, Warszawa.

WALERY WRÓBLEWSKI: LEŚNIK – BOHATER POWSTANIA STYCZNIOWEGO

Streszczenie

Walery Wróblewski, absolwent Petersburskiego Instytutu Leśnictwa przez osiem lat pracował w Sokółce koło Białegostoku jako nauczyciel i pomocnik kierownika tamtejszej szkoły leśnej (*pisarsko-jegierskoje ucziliszczie*). Był dobrym konspiratorem. W czasie pracy w szkole pozyskał członków oddziału, który potem walczył

w powstaniu styczniowym. Powstańcy walczyli z przeważającymi liczebnie żołnierzami carskimi. Wróblewski przedostał się na Lubelszczyznę, gdzie dalej kontynuował walkę. Po wyjściu uczniów do powstania władze carskie nakazały zamknąć szkołę w Sokółce.

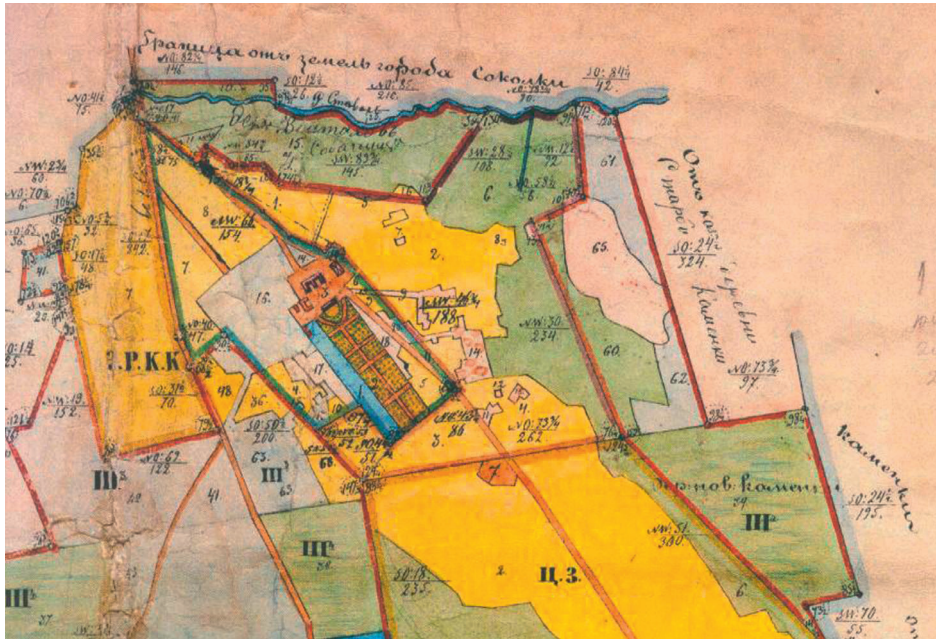
Słowa kluczowe: Walery Wróblewski, leśnik Wróblewski, Instytut Leśny w Petersburgu, Sokółka, Sobaczyńce, szkoła leśna w Sokółce

WALERY WRÓBLEWSKI: FORESTER – HERO OF THE 1863 JANUARY UPRISING

S u m m a r y

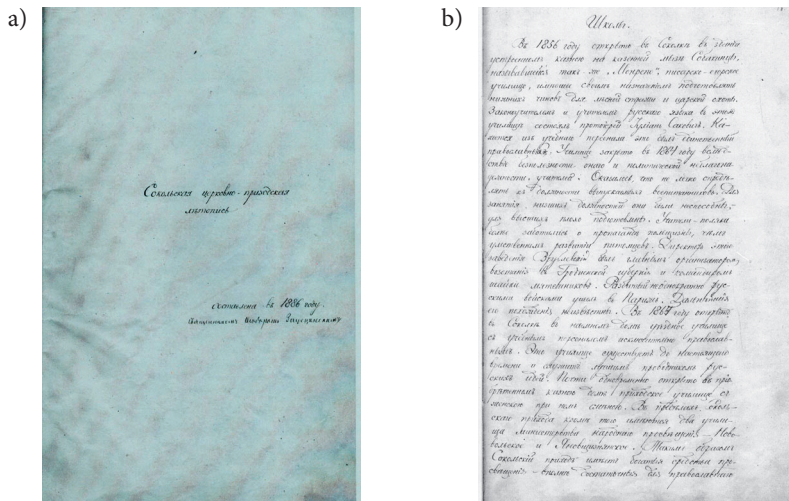
Walery Wróblewski, graduated in the Forest Institute in Petersburg, was working as the teacher and the assistant of the manager in Sokółka forestry school (“pisarsko-jegierskoje ucziliszczie”), near Białystok, through eight years. He was the good conspirator. He acquired members of the branch during the working time at school, who were fighting afterwards in the 1863 January Uprising. Insurgents were fighting against tsarists overwhelming soldiers. Then Wróblewski got through to the Lublin Region where he was continuing the struggle. School in Sokółka was closed because of tsar’s decision, immediately after pupils left the building and decided to take part in uprising.

Key words: Walery Wróblewski, the forester Wróblewski, the Forest Institute in Petersburg, Sokółka, Sobaczyńce, forest school in Sokółka

Ryc. 1. Teren folwarku Sobańczyce koło Sokółki, mapa z 1864 roku (Archiwum Państwowe w Białymstoku. Zbiór akt: Komisja Lustracyjna Grodzieńska, nr z. 33, sygn. 159)

Fig. 1. Area of Sobańczyce manorial farm, near Sokółka, map from 1864 (National Archive in Białystok)

Ryc. 2. Kronika sokólskiej parafii prawosławnej: a) strona tytułowa, b) fragment tekstu (Archiwum parafii prawosławnej w Sokółce. Manuskrypt)

Fig. 2. Chronicle of Orthodox parish in Sokółka: a) the title page, b) fragment of the text (Archive of the Orthodox parish in Sokółka. Manuscript)

